

الوداع، الوداع یا شهر رمضان

آداب و سنن رمضان و عید فطر در میان اقوام و ملل

عید فطر (عربی: عيد الفطر؛ انگلیسی: Eid ul-Fitr)، روز اول ماه شوال و در پایان ماه رمضان است. عید فطر از مهم‌ترین جشن‌ها و اعیاد مسلمانان است. در کشورهای اسلامی، عید فطر از جمله اعیاد بسیار مهم محسوب می‌شود و معمولاً با تعطیلی رسمی همراه است.در این روز، روزه حرام است و مسلمانان نماز عید برگزار می‌کنند. برداخت زکات فطره در این روز بر مسلمانان واجب‌است.

تعیین روز عید فطر

از آن‌جایی که شرط اعلام ماه شوال با رویت هلال ماه به وقوع می‌پیوندد، همواره در کشورهای مسلمان، بر حسب موقعیت مکانی آن کشور، رویت هلال ماه اول ماه شوال و روز عید فطر متغیر است به صورتی که ممکن است به طور مثال در عربستان سعودی روز دوشنبه روز عید اعلام شود اما در ایران روز سه شنبه روز عید فطر اعلام شود. تعیین عید فطر بر عهده حاکم شرع است و پیروی از آن طبق نظر اکثریت مراجع تقلید و علمای شیعه بر تمام شیعیان حتی مراجعی که نسبت به آن علم ندارند،رؤیت ماه جدید برای آنها ثابت نشده) لازم است. هر چند اگر فردی مطمئن شود که آن روز آخر ماه رمضان و یا دوم ماه شوال است شرعاً نمی‌توان او را از عمل به علم خود بازداشت

در کشور عربستان سعودی به عنوان مهم‌ترین کشور سنی مذهب، این وظیفه را شورای عالی قضایی عربستان سعودی که مهم‌ترین مرجع اسلامی و تصمیم‌گیری است بر عهده دارد. معمولاً سایر کشورهای عربی و اسلامی منطقه نیز با پیروی از روز خاصی که توسط شورای عالی قضایی عربستان سعودی تعیین شده، آن روز را به عنوان روز عید فطر اعلام می‌کنند. در تمامی کشور های اسلامی گذشته از نوع حکومت مشخص کردن عید فطر بر مبنای شروع ماه شوال و از همه مهمتر رویت هلال شوال معین می‌شود

آداب و سنن عید فطر

تکبیر

از سنت های مسلمانان در روز عید فطر، تکبیر است. تکبیر در روز عید فطر، برگرفته از آیهای از قرآن است و پیش از نماز عید فطر و شروع خطبه، در خانه‌ها و کوچه و بازار خوانده می‌شود.

غسل

در متون اسلامی، توصیه شده است که مسلمانان در روز عید فطر و عید قربان، تن خود را در آب بشویند و غسل کنند. غسل عید، از سنت های مسلمانان در روز عید است و در آن فرقی بین مردان، زنان و کودکان نیست. برخلاف غسل جمعه، غسل عید می‌تواند قبل از اذان صبح انجام گیرد. علاوه بر غسل، عطر زدن و مسواک کردن نیز از سنت های روز عید فطر است.

عید فطر در کشورها و فرهنگها

در مالزی

در مالزی، عید فطر بیشتر به نام های هاری رایا پواسا یا هاری رایا عبدالغفطری خوانده می‌شود. هاری رایا در لغت به معنی « روز جشن» است؛ و برای اشاره به عیدهای اسلامی چون عید فطر و عید قربان به کار می‌رود.

معمولاً در شب پیش از عید فطر، خانواده‌های مالایی، به ویژه زنان خانه دار به تهیه غذاها و شیرینی های سنتی مخصوص این عید می‌پردازند. از مهم ترین این غذاها، رندانگ است که از گوشت گاو و مرغ پخته شده در شیرنازگیل درست می‌شود. دیگر غذای سنتی مخصوص عید فطر، کتوفات است که از برنج پیچیده شده در برگ خرمخو تهیه می‌شود.

در فرهنگ مالزی، شب بیست و هفتم ماه رمضان توجه لیکور خوانده می‌شود که به معنی عدد بیست و هفت است. در طی این شب ها، مردم مالزی با روشن کردن شمع ها و چراغ های نفتی(که پلیته نامیده می‌شود) در جلوی خانه‌ها و آذین بندی و چراغانی کردن خیابان ها به استقبال عید فطر می‌روند. این سنت از این باور سنتی مالایی ها سرچشمه می‌گرفت که در شب قدر، فرشتگان و روح القدس در خانه‌هایی که در آن نور وجود دارد، فرو می‌آیند؛ البته امروزه چنین باوری وجود ندارد و روشن کردن چراغ های

میشود.

به طور معمول در ولایات غرب کشور (بادغیس ،هرات،غور و فراه) شب عید جایگاه خاصی برای خانواده عروس وداماد دارد .

روزاول عید بعد ازبرگزاری نمازعید، تا سه روزبیشتر برای مردان است که با مصافحه واحوالپرسی ورفت وآمد به خانه های همدیگر وصرف شیرینی ومیوه جات وبعضاً صرف غذا ،این روز را گرامی میدارند.

با وجود یکرنگی مراسم مذهبی همچون برگزاری نماز عید ودُعا ،تجلیل ازعید، درمیان اقشار مختلف مردم تا حدودی متفاوت ومتنوع است.

درولایت هرات ودرآخرین شب ماه رمضان (شب عید) وبعضاً یکی دوشب قبل،عیدی عروس درضمن یک مهمانی واجرای مراسم خاص ازسوی خانواده داماد اهداء میشود

عیدی داماد درروز های عید وبعد از دیدار وی با خانواده خُسر داده میشود.عیدی بردن برای نوعروس وفراهم کردن مواد خوراکی مورد نیاز برای یک مهمانی بزرگ خویشاوندی در شب عید، به عهده خانواده داماد است .

استاد ابوبکر یقیق نویسنده وپژوهشگر درولایت هرات، مواردی چون دورهٔ طولانی عید (عید فطر تا عید قربان) برای زنان ورفتن دسته جمعی آنان به خانه های همدیگر،بوسیدن دست درمیان مردان ،اهدای شیرینی همراه با یک دستمال دست دوزی شده به مهمانان را ازنگات برجسته عید فطر در ولایات غرب کشورمیداند.

یقیق میگوید که دربعضی از ولسوالی ها رفت وآمد زنان تا روزقبل از عید قربان ادامه دارد! ودرمیان مردان نیزهرشخص دست شخص دیگر را که ازوی بزرگتر باشد میبوسد وبعد از خوردن مقداری از شیرینی مخصوص عید ،مبتاقی آن را با خود میبرد . اما این موارد کمتر درشهر ها دیده میشود ومراسم عید با هموار کردن سُفرة مملو از انواع شیرینی ومیوه جات همراه است .

فراه ،از رفتن مردم به مناطق خوش آب وهوا ،دید وبازدید اجرائی مراسم کُشتی گیری و تخم مرغ جنگی به عنوان رسوم عمدهٔ مردم این ولایت درایام عید یاد میکند.

وی از اهدای عیدی عروس وداماد به گونهٔ متفاوت یاد نموده و میگوید : « دو سه شب قبل از عید، خانواده داماد عیدی عروس را که شامل انواع پوشاک خوب ودست دوزی شده میباشد به خانهٔ وی میبرد .البته درروزعید خانوادهٔ عروس علاوه براهدای لباس وکفش مناسب، بین یکصد تا یکصدوپنجاه عدد تخم مرغ پخته وتزیین شده را به داماد میدهد.»

به گفتهٔ موصوف ،داماد مکلف است شرکت درمراسم تخم مرغ جنگی و جنگ دادن تخم مرغ می‌کشد آن را به خانهٔ عروس ببرد. با این حال عبدالروف نیازی محصل سال چهارم فلسفه و علوم اجتماعی یکی از اعضای کمیته فرهنگ وجوانان هرات ،جنبه عقیدتی عید فطر را مهمتر ازبعضی رسوم وعننات جایی آن دانسته وبراین باور است که ارشادات دینی، مردم را به شاد بودن .دید وبازدید ودوری گردیدن از کدورت وایجاد صفا وضمیمیت تشویق میکند.

به گفته موصوف،اجرای بعضی از رسوم ،آمیخته از داشته های

نسل های گذشته وفرهنگ بومی است ولی چندان برجسته نیست که جنبه معنوی عید فطر را کم رنگ کند.

هندوان افغانی غالباً در ماه میزان مراسمی دارند که خانم هایشان به منظور پیروزیها و طول عمر شوهران خویش روزه میگیرند ودر معابد در حق شوهران خویش دعا مینمایند. اجرای این مراسم از مقام ومزتل شوهران نزد خانمهای شان حکایت میکند.

اما از آنجاییکه افغانستان یک کشور کثیرالملیت می باشد که اقوام و مذاهب مختلف را در خود جای داده است و یکی از این اقوام هندوان افغانستان می باشد.

در میان هندوان افغانی این روز با پاک کاری در منازل، دکانها و محلات زیست آغاز میگردد. در خانه ها غذاهای شیرین ولذیذ و رنگا رنگ را تهیه میکنند. اماکن و خانه شان را توسط چراغها ی رنگارنگ روشن مینمایند. با اشخاص بیچاره و غریب کمک

میرسانند، خیرات میدهند و به خانه های یکدیگر تحایف میریند و در این روز همه (زن ومرد، پیر و جوان و اطفال) خوش میکنند در منازل شب نشینیهای خوشی بر پا میگردد و آتش بازی میکنند و روز مبارک قبول شده است، اقارب کلان برای اطفال و نوجوانان پول میدهند که اترا به نام (خرجی دیوالی) مینامند. در محلات خاص (باورگاه ها) سرود های مذهبی میرسانند.

در این روز هندوان عنعنه دارند که تحایف و شیرینیا را به خانه داماد خویش میفرستند. ولی با آنکه افغانستان یک تاریخ دیرینه دارد و مردم این کشور سنتی وبارسوم و عننات دینی سخت معتقد می باشند، جنگ های چند دهه ای که دامن گیرمردم این سرزمین گردیده است عید در حال حاضر شور و اشتیاق خاص که پیش از این جنگ های خانمانسوز ویرانگر داشته دیگر در شرایط فعلی ندارد، زیرا فقر، بی کاری ، بی امنیتی همه چیز را از این مردم سلب کرده است و این مردم نمیر وایفتن قرص نان خشکی می باشند تا زنده بمانند، نه آنکه زنده گی

کنند، یاد از هموطنان که در زیر خیمه ها زند گی می کنند و چیزی برای خوردن ندارند، خوشی را از دیگران که احساس و عاطفه انسانی در آن ها زنده است، نیز سلب کرده است.

اما کابل؛

مردم کابل اسال با تفاوتهای کم سابقه مالی برای خرید به بازارهای این شهر می روند؛ در حالی که برخی می گویند اصلاً توان خرید را ندارند. شماری دیگر دنبال کالاهای گرانبها و لوکس می گردند. فرهاد فرشنده ای که وسایل و مواد آرایش زنانه می فروشد، می گوید شمار افراد ثروتمندی که به دنبال خرید مواد و وسایل گرانبها به بازار می آیند بیشتر شده است.

در واقع خرید عید، نمایش فقر و ثروت است. ثروتمندان ثروتمند تر شده و فقیران فقیر تر شده اند.

دختری که در این فروشگاه برای عید خریداری می کرد بمن گفت تنها برای خرید لباس عید فطر اسمال، بیشتر از ۹ هزار افغانی اختصاص داده است. این دختر جوان گفت اعضای خانواده پنج نفری او هر کدام در حدود همین مقدار پول را برای خود لباس می خرید… احمد ضیا ، یکی دیگرگاز مشتریان دراین فروشگاه گفت اسمال تصمیم گرفته برای خود لباس افغانی ساخت پاکستان بخرد. او گفت بیشتر از هفت هزار افغانی را برای خرید لباس خود اختصاص داده است.ولی وقت که از این فروشگاه بیرون می آمدم چند تا زن مردی را دیدم که به من می گفت عید آمد و کاش ما می توانستم برای فرزندان خود یک شب نان شکم سیر تهیه می کردم .یکی از آنها می گوید که او و فرزندانش سه ماه است که نان خشک می خوردند و در این مدت سه ماه نتوانسته است که برای اولاد هایش گوشت بخرد.خانمی که می گفت معلم است، گفت در نظر دارد برای خرید عیدی تمام اعضای خانواده خود، تا سه هزار افغانی خرج کند این معلم می گوید به دلیل حقوق کم و ثابت، توان خرید بیشتر از این را ندارد

سمیع الله، مردی که بالای چوکی در پارک شهر نو کابل نشسته و مقداری شیرینی و کیک را در پارچه ای پیچیده بود، گفت خرید عیدی او فقط شش هزار افغانی با پول قرض بوده است او گفت این شیرینی را از فروشگاه یک دوستش خریده و پول آن را نپرداخته است. این مرد می گوید که بی کار می باشد و توان خریدن لباس را برای بچه هایش ندارد.او می گوید پس از روی کار آمدن حاکمیت جدید در افغانستان فقرا فقیرتر و ثروتمندان پولدارتر شده و فاصله بین فقرا و اغنیاء در افغانستان، هیچ زمانی تا این حد نبوده است..

رمضان در میان قوم ترکمن

نگارش یافته توسط فاطمه نجربریان

در ماه مبارک رمضان، اکثراً مردان فریضه نماز عشاء را در مساجد ادا میکنند و بعد از نماز عشاء در نماز تراویح شرکت میکنند. نماز تراویح مشتمل بر ۲۰ رکعت است و پشت سر امام و ۲ رکعتی اقامه می شود ودر فاصله هر ۴ رکعت از این بیست رکعت دعای « سبحان الملکوت سبحان ذی العزّه و العظمه و الکبریا و الجبروت و … » را تا آخر می خوانند.

یکی ازعلما درباره مسائل دینی درمسجد برای جماعت سخنرانی ایراد میکند و این سخنرانیها شنونده های بیشماری به خود جلب میکنند. پسر بچه های خردسال نیز با عرقچینهای سفید یا سوزن دوزی شده در مساجد حاضر میشوند. فضای مسجد مملو از شور و حالی روحانی است و صفایی دیگر دارد.

مجالس ختم قرآن

جلسات ختم قرآن در برخی از مساجد و بعد از نماز عشاء برگزار میشود. قاری قرآن موظف است که در طول ۵ الی ۷ روز کل قرآن ختم کند. جلسات ختم قرآن به صورت جماعت برگزار می شود. برخی از خانواده های ترکمن ، برای شادی روح اموات ختم قرآن می گیرند که « قرآن اختار ماق » و یا « قرآن چیقماق » نام دارد.

مراسم « یا رمضان »

یکی از رسمهایی که از زمانهای گذشته در چهاردهم ماه مبارک رمضان گنبد قابوس، گمیشان، بندر ترکمن ونواحی دیگر ترکمن صحرا برگزار می شود ، مراسم « یا رمضان » (یاری رمضان: نیمه رمضان) است.

پس از اقامه نماز مغرب دسته هایی تشکیل میشود و این دسته از بین خود یک میدان دار و یک صندوق دار به نام « ایشک » انتخاب می کند که کیسه هایی را بر دوش خود حمل میکند. میدان دار از اولین خانه « یا رمضان» شروع میکند.

میدان دار شروع به خواندن اشعار زیر میکند و بقیه نیز بعد از هر دو بیت با گفتن الله به او جواب می دهند. پس از آن صاحبخانه نذری خود را به صندوق دار (ایشک) می دهد. و اگر خانواده ای نذری ندهد اینقدر این اشعار را تکرار میکند تا اگر صاحبخانه چیزی نیز نداشته باشد ، حداقل آبی به روی آنها باشد. این مراسم تا سحر ادامه دارد. نذری جمع شده در نهایت بین نیازمندان تقسیم میشود.

اعتکاف

بعضی از علمای اهل طریقت در ماه مبارک رمضان ده روز آخر این ماه مبارک را در مسجدهای اعتکاف می کنند که ثواب بسیار دارد. اعتکاف در مسجد سنت مؤکده کفایی است.

شب قدر (قدر گیجه)

اهمیت و ویژگی شب قدر

ترکمنها شب بیست و هفتم ماه مبارک رمضان را « قدر گیجه » (شب قدر) می نامند. برای این شب اهمیت خاصی قائلند و

جناب آقای حاج سلیمان هاشمی

انتصاب بجا و شایسته شما را بعنوان بخشدار داشلی

برون تبریک گفته و توفیق روزافزون شما آرزوی

قلبی ماست .

طاهر سارلی و حاج حمید چیرلی

تا صبح به دعا و عبادت مشغول می شوند . شب قدر از هزار ماه برتر است . و سوره قدر از مشهورترین سوره های قرآن کریم است. پیامبر اکرم(ص) این سوره را با خشوع دل و اشک دیده می خواندند.

ترکمنها معتقدند که درشب قدر« خضرایاس «دو تن ازفرشتگان در گردش هستند و به هرکس برخورد کنند او را خوشبخت خواهد کرد و براین باورند که آبهای شور دنیا در این شب شیرین خواهد شد. در این شب بسیار مقدس، زنان در خانه بیشمه(نوعی شیرینی)، بۆرک (نوعی سمسوبه)، فرنی ، و کومیشان (نوعی کیک برنجی) و … میپزند. سفره پهن کرده و شب نشینی میکنند. به دیدار همسایه ها و خویشاوندان میروند و نذری می دهند.

نماز شب قدر

در این شب بعد ازنماز عشاء و تراویح ، چهل رکعت نماز شب قدر خوانده میشود. برخی از مردم جهت اشتباه نکردن به تعداد رکعت ها را با نخود خام و … شمارش می کنند.

قدر ایمیش (هدیه شب قدر)

در این شب مبارک ، برای دختری که تازه نامزد شده است ی برای نو عروس ، هدیه ای می برندکه « قدر ایمیش « نامیده می شود.

سرگرمی ها و بازیهای فولکلوریک بچه ها و طعنه و کنایه به روزه خواران :

لأله

دختران ونوعروسان ترکمن در بیرون خانه زیر مهتاب دورهم جمع می شوند و مشغول خواندن نغمه های « لأله « می شوند.
آی ترک – گون ترک (پسان ماه – پسان خورشید)
دختران و پسران ترکمن نوعی بازی فولکلوریک به نام « آی ترک – گون ترک « را اجر می کنند.

در فولکلوریک ترکمن در ارتباط با ماه و خورشید باورهایی وجود دارد که ماهیت افسانه ای دارد و میتولوژیک دارد. بر اساس این باورها : ماه (آی) « دختر « و خورشید (گون یا گوشت) « پسر « است.

سایر بازی ها و سرگرمی ها

سرگرمی دیگر بچه ها در ماه مبارک رمضان بازی « یوزوک – یوزوک (کل بازی) و بازی «اؤچدی –اؤچدی « (پُر پُر… پُر) و تمرین ادا کردن جملات سخت و چیستان گفتن … است.

بازی « یوزوک – یوزوک « توسط دو دسته مساوی انجام می شود و از ویژگیهای این بازی تقویت روحیه وانگاری است. بازی « پُر پُر … پُر « توسط یک دسته اجرا می شود و از ویژگیهای آن تقویت قدرت انتقال ذهن است.

طعنه و کنایه به روزه خوران

در صورتی که بچه ها متوجه روزه خواری کسی شوند او را هو میکنند و با جملات زیر به آنها طعنه و کنایه میزنند: « او… او… اوتانمانی آغزی آچیق ! ؟ « یا « آغزی آچیق… .. دشیک! « و اگر طرف واقعاً روزه باشد و بخواهد از خود دفاع کند ، جملات زیر را ادا میکند « آغزم آرازا… .. دیوارا «

آمادگی برای عید فطر

کیرگون (روز نظافت و خانه تکانی)

سه روز قبل از فرا رسیدن عید فطر، به نظافت و خانه تکانی میپردازند که کیرگون(روز نظافت و خانه تکانی) مشهور است. قوقین(از ریشه « قوق « یعنی» بو « روز بعد از « کیرگون » ، « قوقین « نام دارد.

در این روز نانهای روغنی به نام « چاپاتی « و « پوستیق « و « بۆرک « « بیشمه « میپزند و به همسایه ها و خویشانندان پیش می کنند.

چون که حضرت رسول (ص) فرموده است: نهادوا تحایوا(با به یکدیگر هدیه بدهید، تا محبت شما به یکدیگر افزونی یابد.)

عید فطر:

دیدن هلال عید

هنگام غروب، برای دیدن هلال ماه شوال به پشت بامها و روی تپه ها و بلندبها می روند. آداب و رسوم دیدن هلال عید، شبیه دیدن هلال ماه رمضان است. با دیدن هلال ماه شوال، آغاز عید فطر اعلام میشود که جماعت فردا برای اقامه نماز عید فطر در مصلی حضور یابند. آن شب، شب خداحافظی با ماه مبارک رمضان است. مؤمنان در مساجد دعا می کنند که نماز و روزه آنها مستجاب و مورد قبول درگاه الهی قرار گیرد.

نماز عید فطر

عید فطر، یکی از دو عید بزرگ اسلامی است. روز عید فطر نماز عبادی، سیاسی بسیار باشکوهی در عیدگاه برگزار می گردد. مردم پشت سر امام می ایستند و نماز برپا می دارند. بعد ازآن امام سخنانی ایراد می کند. خانواده های ترکمن قبل از آمدن رمضان از نماز عید فطر سفره پهن میکنند و چای و انواع شیرینی جات آماده می کنند. به محض رسیدن صاحبخانه می گویند : «عیدینگ قوتلی بولسین » (عیدت مبارک باد .)

زکات فطر (باش فطره)

ترکمنها برای خود و نفقه خردشان به مستحقان زکات فطر می دهند که به « باش فطره « معروف است. موعد آن از اولین روزماه رمضان تا ظهر روز عید فطر است.

ادامه در صفحه ۶

مفقودی

دفترچه کشاورزی به شماره

مسلسل ۲۴۴ در سطح ۲/۷۵

هکتر متعلق به آقای نازگلدی

یارعلی فرزند صفر واقع در

روستای پنج پیکر بندرترکمن

مفقود گردیده از درجه اعتبار

ساقط می باشد.